

Gröna Kvinnor 15 år

Innehåll

Ur myllan lyfter vi samhällsbärande kvinnor.....	3-6
Gröna Kvinnors vårexkursion.....	7-9
Om Tuna i Badelunda	10-12
Bortom myterna i Boglösa hällristningsområde	13-20
De osynliggjorda kvinnogravarna	21-23
Patriarkatet har alltid förringat kvinnors insatser	24-25
Den som ser helheten har respekt för naturen	26-29
För vår framtida överlevnad	30-31
Jämställdhet Nu	32

Gröna Kvinnors ordförande och samhällsvetaren Ewa Larsson vid Nämforsen i Ångermanland, ett av Europas största sammanhängande hållristningsområden.

Ur myllan lyfter vi samhällsbärande kvinnor

Maktstrukturer förändras över tid och maktordningar har verkligen inte alltid sett ut som de gör i dag. Gröna Kvinnor söker vägar för ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle genom att leta goda exempel i närhet, så som att det är möjligt hugga träd men ha skogen kvar och jordbruk där själv brukningsättet ökar den biologiska mångfalden och minskar koldioxidutsläppen. Vi söker också kunskap om hur det varit för länge sedan i hållbilder och hållristningar, vid utgrävningar av äldre samhällen och landskapens egna bilder för att se om vi kan hitta berättelser om andra sätt att leva och organisera ett samhälle.

Vi hittar spår av tidiga icke bofasta samhällen både inom jakt, fiske och jordbruk och vi hittar spår av människor som kommit långtifrån och människor som handlat med varandra. Genom olika gravsättningar hittar vi också olika kulturella mönster som tyckts levt sida vid sida under långa tider. Och framför allt, vi hittar kvinnor begravda med stor omsorg och med symboler invid sig som visar på fredlig samexistens. Kvinnor med hög ställning som varit vandrande jordbrukare och jägare, senare bofasta jordbrukande. Vi hittar också kvinnogravar som ännu ej utgrävts och analyserats för att de inte ansetts som tillräckligt intressanta och betydelsefulla.

Allt sammantaget får oss att förstå vidden av den marginalisering som rådande maktordning pådyvlat oss alla och som pågått i hundratals, ja tusentals år. Att kvinnors del i historien i vår nuvarande kultur inte ansetts ha med maktordning att göra, är en maktordning i sig. En succesiv ekonomisk maktförskjutning har eskalerat de senaste århundradena genom ett ekonomiskt system som förespråkats av nationalekonomer. Utbuds och efterfrågekurvor har konstruerats och ansetts kunna skapa jämvikt.

Människan har identifierats som girig och vinstmaximerande, en vinstmaximering som ska uppnås till dess den sista investeringen är uttömd för maximal vinst som har kallats för nytta. Det vi i dag kallar det kapitalistiska systemet har byggts upp utan hänsyn till vad som producerats, hur produktionen gått till, vem som utfört produktionen, hur restprodukten ser ut eller vilka som erhållit vinsten, i dag oftast i form av aktieutdelning. Människor och miljö har bytts ut men tankekonstruktionen har kvarstått vilket resulterat i att det enögda vinstmaximerings tänkandet spridits över hela jorden.

Nu sker den i länder där demokrati och makt ännu inte delats och där män, kvinnor och barn får producera med liten eller ingen hänsyn till hälsa eller miljö. Vinster går inte sällan till aktieägare i andra länder och/eller till inhemska korrupta beslutsfattare. Det säger sig självt att det inte går att förstöra hela jorden med klimatvidrig produktion och med giftiga kemikalieutsläpp när det är samma jord vi är beroende av för vårt livsuppehälle. Trots den självklara slutsatsen fortsätter förstörelsen, klimatet skenar och människor drabbas hårt av luftföroreningar och fattigdom när skördar och hus regnar bort och skogar brinner. Till det kommer att sjukdomar sprids snabbt med människor som rör sig över hela jorden.

Allt det här vet du som läser redan, vi vill att du ställer dig frågan om varför det är så fruktansvärt svårt att ändra beteenden när hon, människans grundegenskap är att utvecklas i sociala sammanhang och samarbeta för framgång. Det är just den sociala rörelsen som sprids över hela världen i olika organisationer och inom civilsamhällen och nu ställs krav på en annan ekonomisk struktur, en form av partnerskapsekonomi där alla behandlas lika, ingen över och underordning och där hänsyn tas till vad och hur produktion sker.

Forbes, en tongivande amerikansk affärstidning, klassade 2018 följande tio personer som världens mäktigaste ledare: 1. Angela Merkel, då förbundskansler Tyskland. 2. Theresa May, då premiärminister, Storbritannien. 3. Christine Lagarde, chef för IMF, Frankrike. 4. Mary Barra, vd General Motors, USA. 5. Abigail Johnson, vd Fidelity Investment, USA. 6. Melinda Gates, styrelseordförande Bill and Melinda Gates Founda-

Berghällar och arkeologiska utgrävningar - Gröna Kvinnor har rest runt till historiskt viktiga platser och vill lyfta nya tolkningar som förändrar bilden av kvinnan.

tion, USA. 7. Susan Wijcicki, vd Youtube, USA. 8. Ana Patricia Botín, vd Banco Santander, Spanien. 9. Marilyn Hewson, vd Lockheed Martin, USA. 10. Ginni Rometty, vd IBM, USA.

Att allt fler kvinnor kliver fram bland världens mäktigaste ledare är en stor pågående förändring, det ska bli spännande att se vilka som utses till 2019 års mäktigaste ledare, redan finns Greta Thunberg med hos flera bedömare men även filantroper som familjen Gates tar allt mer plats. Samtidigt som vi ser fler kvinnor bland de som anses mäktiga ser vi en global dramatisk upprustning och ett USA som minskar sitt ledarskap som stabiliserande vapenmakt.

Vi ser ett Ryssland som rustar och inte tillåter demokratisk utveckling, ett Kina som agerar mer aggressivt mot sin närmiljö och de som öppet kritiserar, vi ser ett Indien som moderniserar krigsvapen och rustar upp och där kvinnor skändas både öppet och i sina hem. Till detta hör att det nu finns nio kärnvapenbärande länder och fler länder som uttrycker att de också vill ha kärnvapen.

Slutligen ser vi att genusordningen generellt kvarstår inom det globala politiska systemet där endast ca 20 procent kvinnor har ledande roller, en del med ärvd makt, en del med stöd av krigsmaskineri och en del

folkvalda. Till FN:s klimatmöte COP kommer fortfarande Turkiet med helt manlig delegation och till FN:s Kvinnokommission CSW kommer Saudi Arabien med män som följer de få saudiskt deltagande kvinnorna överallt. Det är fortsatt mycket svårt för en kvinna ta maktposition utan att spela på brödraskapets planhalva. Och just nu agerar flera ekonomiskt starka lobbyorganisationer direkt mot FN:s olika organ med krav att prostitution ska accepteras som ett arbete. Det här är den genusordning vi befinner oss i och inom den mediala kommunikationen är det mycket som skrivs om både pengar och militär men varför vi fortsätter att såga på den gren vi sitter på är ännu inte huvudnyheter.

Situationen borde oroa alla men tycks mest oroa kvinnor, unga som gamla, och med det marginaliseras frågan eftersom kvinnor som grupp fortsatt är underordnade med generellt lägre löner och generellt fortsatta utsatta för mäns sexuella våld i en utsträckning som inte minskar.

Statsvetarprofessor Lena Wängnerud styrker i sin forskning att kvinnor är mer oroliga än män, hon menar att oro för samhällsutvecklingen kan kopplas till utvidgad empati och omsorg om samhället. Hon har också i sin forskning kunnat påvisa att ju fler kvinnor i beslutande position desto lägre korruption, det gäller både på nationell som på lokal nivå.

När det gäller hantering av pengar som medel så har chefen för alternativa investeringsstrategier vid Aberdeen Standard, Russel Barlow, lyft fram att kvinnor verkar bättre på att hantera risker genom att belysa att hedgefonder som förvaltas av kvinnor presterar bättre under Corona än de som förvaltas av män.

Gröna Kvinnor vill visa att andra sätt att organisera samhället inte bara är nödvändigt utan också är möjligt genom att ur myllan gräva fram exempel på ledande härskande kvinnor och andra kulturella värden. Vi gör nya genusanalyser om vad kvinnligt ledarskap har betytt för stabilitet och fred. Vi vet att alla människor skulle kunna få mat om en liten del av krigsmaskineriets budget avsattes till det, men nuvarande ekonomiska system sätter upp hinder för social solidaritet.

Nu är det bråttom att tillsammans över hela världen ställa om till social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet och hela samhället behöver organiseras om till jämställda strukturer där handel blir hållbar och rättvis på riktigt, i alla led. Vi kliver inte bara tillbaka ett par hundra år till tiden då dagens nationalekonomi och syn på hur en människa är grundlades, vi kliver tusentals år tillbaka, välkommen på vår resa och hoppas du finner stöd för förändringsprocesser. Omställning pågår.

Ewa Larsson

Utflyktsdagarna 5-6 juni bjöd på både strålande sol och några droppar regn.

Gröna Kvinnors vårexkursion

Gröna kvinnors vårexkursion gick i år till västra Mälardalen, där vi studerade viktiga fornlämningar som berättar om vår tidiga historia ur ett genusperspektiv. Vi besökte lämningar från olika tider på tidslinjen. Hällristningar från bronsåldern, mellan 1800 och 500 fKr, från 300-talet (som är under den äldre järnåldern, härrör den rika kammargraven för en kvinna på gravfältet vid Tuna i Badelunda. Vi besökte Anundshögsområdet, som illustrerar mötet mellan det gamla och det nya samhället under 500-talet, med kvardröjande kvinnliga symboler i skeppsättningarna där. Tuna i Badelunda socken utgör också platsen för förbisedda men viktiga, kvinnliga högstatusgravar från större delen av järnåldern, från 300-talet till 1000-talet, där förutom kammargraven även kvinnliga båtgravar finns.

På fredagen besökte vi först länsmuséet där föremål från en av de platser vi besöker under exkursionen finns. Här finns guldringarna från kammargraven vid Tuna, en av Sveriges guldrikaste gravar från romersk järnålder. Här finns också fynden och båten från den rika vikingatida båtgrav 75 på Tunagravfältet, som representerar tre marginaliserade grupper under svensk vikingatid, kvinnor, samer och påverkan från islam. Båten

Maria Björke i en labyrint i Badelunda under första utflyktsdagen. Foto: Elin Björke

är byggd av samer, i samisk syteknik med löpande söm, som levt kvar bland samerna på Kolahalvön in på 1900-talet på exakt samma sätt. I graven har en skandinavisk välbärgad kvinna begravts, sannolikt med hög status i samhället. Hon har fått med sig många smycken med ursprung i Orienten, bland annat silverhängen som är avpräglings av islamiska silvermynt, med arabisk text.

Vi inledde exkursionen med att besöka Anundshögsområdet, där det förutom kungshögen även finns skeppssättningar och därför representerar platsen ett möte mellan det gamla och det nya samhället, mellan gamla och nya symboler. Skeppet är en gammal symbol för en kvinnlig gudom, fruktbarhetsgudinnan, som under hela den förhistoriska tiden var den viktigaste gudomen, känd under olika namn. Under äldre järnålder kallas hon Nerthus eller Niärd, under yngre järnålder och vikingatid Freja. Skeppssättningar finns redan från bronsålder, sedan blir de populära

igen under yngre järnålder och vikingatid. Men under 500-talet kommer en ny härskarätt till makten, kanske från sydost. Denna nya härskarätt, ynglingarna, markerar sin makt särskilt i början med stora kungshögar, som Anundshög och ofta har de förstört de gamla gravarna för att bygga de nya. Med dem kommer det patriarkala samhället representerat också i religionen genom nya, ofta krigiska, manliga gudar som Oden och Tor, och så den manliga fruktbarhetsguden Frej. Men till skillnad från Uppland, lever det gamla samhället kvar mycket i Västmanland. Nästan alla högstatusgravar från hela järnåldern fram till vikingatid är för kvinnor, båtgravarna vid Norsa utanför Köping, båtgravarna vid Tuna i Badelunda och båtgravarna på en ö i Sagån vid Sala.

Vi fortsatte till platsen för gravfältet vid Tuna i Badelunda socken. Det finns tecken på att kvinnor haft makten i samhället i västra Mälardalen. Från romarrikets tid härrör gravfältets och nästan hela Sveriges, rikaste grav. Gravfältet innehåller 91 gravar från perioden 300-1050 e Kr, varav 8 är båtgravar, 5 är kammargravar, 51 är brandgravar samt 27 anläggningar är obestämbara. Från 400-talet är två till fem högstatusgravar per sekel kvinnogravar, och det finns skäl att misstänka att de representerar en kvinnlig härskarätt. Båtgravarna är från sen vendeltid och vikingatid, 700-1000-talet, och utgörs endast av kvinnogravar.

Inte ens i Gamla Uppsala har det nya helt slagit igenom under yngre järnålder. Den viktigaste gudomen här är inte Oden Tor eller Frej, utan har i alla fall före vikingatid varit Freja, som är känd under många namn, bland annat vanadis. Därför kallas det viktigaste blotet i hela Svitjod (som bestod Uppland, egentligen då folklanden kallade Attundaland, Tiundaland, Fjädrundaland och Roden), som firades till hennes ära i Gamla Uppsala, för disablotet, det viktigaste tinget i hela Svitjod för distinget, och den viktigaste marknaden, som funnits kvar till vår tid, för distingsmarknaden. Med ynglingaätten har i Uppland den manliga krigaren blivit idealet, men inte i Västmanland! Nästan alla högstatusgravar från hela järnåldern fram till vikingatid är för kvinnor här, det är bland annat båtgravarna vid Norsa utanför Köping, kammar- och båtgravarna vid Tuna i Badelunda som vi besökt, och båtgravarna på en ö i Sagån vid Sala.

Gunilla Larsson

Om Tuna i Badelunda

Jag vill ta er med till en tid och en plats där en märklig kvinna begravdes med utomordentligt stora hedersbetygelser. Platsen var Tuna i Badelunda (nära Västerås) och tiden var romersk järnålder, 500 år före Vikingatidens början.

Den grav de sörjande anlade när deras ledare avled var mycket speciell. I den stora grav de grävde byggde de en timrad kammare. Den döda klädde i sina vackraste kläder och fick med sig sina utsökta smycken i guld, en halsring i form av en orm, två ormarmringar, två fingerringar varav en i form av orm och dessutom en silverring förutom en del andra dyrbara föremål i brons. Hon hade också troligen en pärluppsättning, men endast lösa pärlor har hittats. Över graven byggdes ett tak och över det lade man stora stenar. Graven utmärktes därpå med en rund stensättning som var hela 26 meter i diameter. Under många hundra år anlades nya gravar runt den första graven, men ingen fick inkräkta på denna första grav förrän 700 år senare.

Graven hittades på 1950-talet när en villa byggdes rätt över graven. När byggarna hittade guldföremål i schaktmassorna tillkallades arkeologer. Då kunde man konstatera att detta var och är fortfarande den guldråkaste grav man funnit i Sverige. Hela bygget fick nu vänta medan man gjorde en arkeologisk utgrävning på hela det markområde som hörde till nybygget. De fann då ett gravfält som var orienterat runt denna första grav. De fann att endast kvinnor var kroppsbegravda. Män var kremerade. Kvinnorna var begravde i båtar som var orienterade likt en solros runt den första graven. Arkeologerna fann 8 båtgravar men de bedömde att ytterligare fem till sex båtgravar kan finnas ute i åkermarken.

Ingenting tyder på att dessa kvinnor var underställda en patriarkal överhet. Det var i stället de som efter varandra i tid var de ledande, rådande, och omhändertagande.

Hon såg till att alla i området fick vad de behövde. Hon var husmor för sitt område som var detsamma som det som senare blev socken. På de sankt gräsmarkerna ner mot havet betade kreaturen. De var kollektivt ägda liksom marken. De som bodde i området bidrog efter förmåga i allt arbete. Det gällde fisket i havsviken, mjölkandet av korna, brukandet av jorden, jakten men också spinnande och vävande. Allt detta räknades till det som brukar kallas fertilitet. Det mesta gjordes kollektivt.

I Badelunda levde de med god kännedom om romarna och andra folk

i Europa. Det berodde på att de hade en produkt som romare och andra folk eftertraktade. Det var järn. Järnet kunde endast framställa i små kvantiteter. Det kom från våtmarker och kunde ”skördas” vart tredje år allteftersom det nybildades. Järnet var eftertraktat. Därför var handeln livlig i Tuna. Människor kom vandrande norrifrån längs Badelundaåsen med järn i form av små bladformade tackor stora som en planterings-spade. De hade också med skinn från bäver och hermelin. Allt var eftertraktade varor. Folk kom med båt på havsviken Mälaren för att byta till sig dessa varor. De samlades på tunet i Tuna. Den som tog emot var den kvinna som bodde på gården. Hon såg till att allt gick rätt till. Den som ville ha järn fick lämna ifrån sig guld eller andra åtråvärda varor. Hon tog emot de resande, såg till att de blev förplägade och att allt gick rätt till. Hon kunde utfärda böter eller sanktioner mot den som misskötte sig.

Hon visste att de som arbetade hårt måste få omväxling och ha roligt. Därför såg hon till att det blev årstidsfester när alla fick koppla av och sjunga och dansa. Då skulle också sagor och gamla berättelser få liv.

Hon hade säkerligen också kunskaper om vilka växter som kunde vara helande och lindrande när någon blev sjuk eller skadade sig. Hon såg säkerligen till att den kvinna som skulle föda fick hjälp och lindring. Kanske var den pärluppsättning hon bar en minnesbank där olika kunskaper fanns att ta till.

Vid särskilda tillfällen var det också hon som tog kontakt med den andliga världen för råd och hjälp. Det kallades att hon sejdade. Sejdande var en uppgift enbart för kvinnor. Hon satt då på ett högsäte, kallad hjäll. Omkring henne stod hjälpkvinnor som sjöng en speciell sång, en galder. Den sejdande kvinnan försatte sig i ett annat sinnestillstånd. Hon var då valan eller völvan.

Den första kvinnan som gravlades i Tuna bildade skola. Efter henne kom en rad kvinnor med samma ansvar. Innan de fick överta ansvaret hade de gått i flerårig träning. För varje färdighet de lyckats uppnå fick de trä en ny pärla på sitt band.

När den gamla valan gick ur tiden fanns en skolad kvinna att överta uppdraget. Den sista av dessa begravdes i en båt på niohundralet, långt inne i vikingatiden. Då anlades också den första krigargraven på gravfältet och den var också den första som inkräktade på den första valans grav. Hon hade varit så högaktd att inget intrång gjorts tidigare i hennes grav. I 700 år höll hennes minne i aktning.

Text: Märta-Lena Bergstedt
Foto: Elin Björke

Textilarkeolog Annika Larsson på Stora Rickebyhällen utanför Enköping. Här ristade bronsåldersmänniskan in bilder av bland annat kläder.

Bortom myterna i Boglösa hällristningsområde

Det kan vara svårt att få gehör för nya perspektiv. Det har textilarkeolog Annika Larsson fått erfara under sina 30 år i de akademiska världerna. Det hela började 1996 när hon gjorde en upptäckt som kom att påverka tolkningen av hembygdens hällristningar. På vårexkursionens andra dag följde Gröna Kvinnor Annika i spåren för att se vad figurerna kan berätta för oss som lever idag.

Solen skiner när Annika tar emot oss på Enköpings tågstation. Från olika håll strålar vi samman och stämningen är hög. Under pågående pandemi är glädjen i att mötas ”på riktigt” särskilt stor.

Enköpings tågstation. Med på utflykten var fr v Kirsti Kolthoff, Elin Björke, Maria Björke, Maria Bergström, Gunilla Larsson, Gert-Lis Grönlund Ewa Larsson och Annika Larsson.

Vi står i en covid-19-säker ring och Annika berättar den spännande historien om hur allting började med hennes barns lek i trädgården hemma i Örsundsbro utanför Enköping.

– Min dotter hittade en hållristning på ett stort stenblock som jag själv lekte på som liten. På baksidan av blocket finns en slags trappa i stenen, huggen eller naturlig, det vet vi inte.

Uppe på blocket fanns en så kallad skålgrop och dottern kände igen formen från hållristningar hon sett i området. Skålgropar, små runda fördjupningar i berget, är mycket vanliga men det är oklart vad de fyllt för funktion. Annika tänker att de förutom att de var rituella kan ha haft en praktisk funktion, som att mala något i. Kanske använde man dem för skapa stämning och ljuseffekter genom att ha en liten låga i? Under senare tider har man ibland lagt pengar i dem.

Men dotterns upptäckt slutade inte med skålgropen. Vid närmare efterforskningar visade det sig att Annika, textilformgivare med examen från Textilinstitutet, hade en avbildad mantel från bronsåldern framför sitt hus.

Arkeologerna kunde inte textil

Katching! Annika blir avbruten när det swishar till i mobiltelefonen.

– Nu trillar det ner en peng, säger hon glatt, för nån har köpt ägg i min äggbod.

Det är tydligt att Annika är en person med många strängar på sin lyra och vi blir inte förvånade när hon berättar att upptäckten av manteln fick henne att vid 38 års ålder börja studera arkeologi.

– Jag ville veta mer när det visade sig att arkeologerna inte kunde textil och att mina textila kollegor inte kunde arkeologi. Jag ville hitta en kontext till vår hällristning.

Det blev ett spår som hon fortsatte på, idag arbetar Annika som disputerad forskare inom området textilarkeologi. Hon kan mycket om textiltillverkningens historia från det man började spinna trådar och väva till modern mönsterkonstruktion, men är också specialintresserad av hällristningarna i Enköpingstrakten.

Stora Rickebyhällen

Första platsen vi beger oss till är Stora Rickebyhällen, där den allra första hällristningen i Boglösaområdet hittades. Temat för Gröna Kvinnors utflykt är ”Spår efter kvinnlig gudom” och uppdraget är att ”analysera historiska spår med genusglasögonen på”.

De flesta av Upplands 1600 kända hällristningsplatser finns runt Enköping och området är ett av de mest hällristningsrika i Sverige. De dateras till bronsåldern, cirka 1800 – 500 f kr, ungefär samtidigt som det forna Egypten hade sin storhetstid.

Under den här tiden var Enköpingstrakten populär bland bosättare på grund av sina goda vattenvägar både norr- och söderöver. Handeln var flitig och idéer och varor utbyttes med människor som bodde långt ner på kontinenten. Den stora statusvaran var brons, som man nyligen lärt sig tillverka genom att blanda koppar och tenn.

Vid Stora Rickebyhällen, som nu ligger långt upp på torra land, kunde båtar lägga till vid den här tiden. Under äldre bronsålder låg hällen vid

Del av illustration som visar hur Rickebyhällen låg vid vatten för 3000 år sedan.

stranden av fjärdar, vikar och öar. Sedan dess har landhöjningen inneburit att landskapet höjt sig ett 20-tal meter över dagens havsnivå och Mälarens yta.

I de allra flesta fall återfinns hällristningar nära dåtida vatten berättar Annika. Hon står på berghällen i det natursköna området och pekar på de olika figurerna, ifyllda med falu rödfärg. Bland dem finns vackra kartlavar och omkring oss blommar gräs, gråfibblor, mandelblom och kärleksört.

Bilderna föreställer bland annat skepp, människor, djur, ringkors och fotsulor, men också exempel på det som Annika brinner för; klädesplagg och spännen.

På platsen finns en mantel, ett livplagg, som är ett slags ärmlös hängselkjol eller särk, och som bars tillsammans med en mantel av samma slag som hittades på hennes egen gård. Livplagget har ända fram till 1960-talet tolkats som en egyptisk stol.

– Som textilare vänder jag på den och då ser man spännena uppe på axlarna,

Manteln är passande för en vuxen människa och har jämförts med klädfynd från danska bronsåldersgravar. I Mälardalen brändes kropparna vid den här tiden och endast spännen finns kvar, medan de danska kläderna har hittats välbevarade i ekkistor under ett tjockt lager lera som skyddat dem från syreangrepp.

– När man klipper ut formen i tyg stämmer det helt med kläderna i de danska gravarna, säger Annika.

Annika lägger sig i hängselkjolen, den figur som tidigare tolkats som en egyptisk stol.

Skeppen kan ha varit av det symboliska slaget, för den vidare färden mot andevärlden. Annika tror att kläderna på hällen var ceremoniella och kanske del av en begravningsceremoni.

Kläder för ceremonier

Det är ett ”skolexempel på bronsåldersplagg” från Mälardalen menar hon men tillägger att det ändå finns mycket som ska tolkas. Det är också viktigt att skilja på mode och symboliska dräkter. Det är lätt att tro att det här är vardagskläder för att de är så enkla men Annika tänker sig att det är rituella dräkter, motsvarande prästkläder eller konfirmationsdräkter, som avbildats.

– Vi ser dessa i ett stort område och de ser exakt likadana ut, så de är förmodligen ceremoniella. Tyg är dessutom en innovation under den tidiga bronsåldern, det är något fint att det är vävt. Det är inte vem som helst som vet hur en vävutrustning ska tillverkas och som kan väva.

Runtom i Boglösa finns flera mantelfigurer, i olika form och storlek. Plaggen är av två typer menar Annika, mantlar och särkar, men båda skars till ur ett och samma rektangulära tygstycke, så det blev inte en enda spillbit.

För vidare färd mot andevärlden

Där finns också frågan om syftet. För 3000 år sedan la bronsålderns människor ut sina kläder på hällen och högg in konturer i berget, det vet vi, men varför?

En vanlig tolkning är att det handlade om människornas samspel med sina gudar och gudinnor. Annika tror att det är någon slags ceremoni vi ser avbildad på berget, sannolikt med koppling till någon initiationsrit el-

Lunch i solen, på säkerhetsavstånd förstås.

ler döden. Skeppen ska inte nödvändigtvis tolkas som riktiga skepp utan kan vara tänkta för den vidare färden mot andevärlden. Det är en tro som finns i många religioner, exempelvis i den grekiska och den fornegyptiska mytologin.

Och bland de gröna kvinnorna är fantasin i full gång. Kanske lades kläderna ut på berget som en del i ceremonin, där den döde kläddes på och sedan skickades iväg med båt på en symbolisk sista resa? Kanske lades lite olja i skålgropen, för en sista smörjelse?

Annika betonar det stora värdet i att våga tänka fritt och att ta med sig människor till platsen som inte färgats av tidigare tolkningar. Hon berättar om hur ett barn en gång tolkade de många fotavtrycken som en dans, sådant kan starta nya tankebanor hos en nyfiken arkeolog.

– Det kan verkligen löna sig att släppa in folk som kan tänka helt fritt.

En viktig sak att ständigt påminna sig om är också vår benägenhet att filtrera allt genom normer och den egna livssituationen.

– Man ska vara försiktig med att sätta sig själv i centrum, precis som det är bra att byta genusperspektiv, vad i min tolkning handlar om att jag är man eller kvinna? Man pratar också hela tiden om familjer men man har ingen aning om hur människorna levde. Släpp myterna och var försiktig med att lägga in egna värderingar.

Kläder för ceremonier

Annika tar oss därefter med till ytterligare en välkänd hällristningsplats i Boglösaområdet. Men innan vi fortsätter i bronsåldersspåren blir det lunch i solen. Vi breder ut oss på bänkar och stenar och äter en välfylld baguette och dricker gott kaffe från Friibergh Herrgård. Därefter tar Maria Bergström med oss på en naturvandring och vi får en grundkurs i

gräs och lär oss några vanliga arter i det mälarsvenska landskapet, som Ångskavle, Timotej och Hundäxing. Vi lär oss också att bajshögar med små hål i betyder att här vandrar djur som inte föds upp med antibiotika i kroppen. Maria berättar också att den biologiska mångfalden på ett naturligt sätt värnades av den tidens människor.

– När man bodde länge på en plats var man rädd om mångfalden. Olika trädslag passade för olika syften och växter man sett kunde plötsligt komma till användning. Höll man på med något utvecklades också synen, det här trädet kan bli bra till detta!

Vi strövar några hundra meter i det gamla jordbrukslandskapet, mot en berghäll fylld med ristningar. Även denna låg en gång i tiden vid vatten. Annika pekar ut en hängselkjol, den har smala axelband och är av en mindre storlek än den på Stora Rickebyhällen. Troligtvis har den tillhört ett barn.

Kläder för ceremonier

På vilket sätt har då detta med oss kvinnor idag att göra, frågar Gröna Kvinnors ordförande Ewa Larsson när vi avrundar dagens besök i Boglösaområdet.

– Jag kan bara tala ur min egen synvinkel och det textila perspektivet är viktigt för mig. Textilier är av tradition kopplade till kvinnogöra och textila tolkningar har varit så fruktansvärt underskattade. Män har inte velat se dem, och inom dagens akademi saknas därför den praktiska kunskapen.

Biogeovetare Maria Bergström tar oss på en vandring och en grundkurs i gräs.

Hon berättar att de gamla tolkningar hängde med på infoskyltarna ända tills det var en kvinna som gjorde om dem.

– Man skyller på att kunskapen inte finns fast det är så att man inte har prioriterat att leta efter den. Om man är intresserad av att titta på pilspetsar så tar man ju reda på vad man gör med just pilspetsar, säger Ewa.

Annika berättar att det som kvinna också varit svårt att komma med nya tolkningar i en värld som till största delen består av män, vilket är fallet inom arkeologin. Gunilla Larsson, som också är arkeolog och specialiserad på bland annat båtgravar, håller med.

– Man har inte velat tolka det som att kvinnorna haft något eget inflytande när de är begravda i båtgravar, som man skulle gjort om det varit män, utan ser det som att den makt eller status som deras män har avgör.

– Helheten har saknats och den lyfter vi nu in, avslutar Ewa.

Text och foto: Benita Eklund

Dagen avrundas med middag på Hamnmagasinet men dessförinnan en rundvandring i Enköpings stadspark Drömparken. Den är skapad av holländaren Piet Rudolf vars specialiteter är perenner och att sätta ihop växter efter naturens former.

Marinarkeolog Gunilla Larsson visar

De osynliggjorda kvinnogravarna

ITuna i Badelunda socken i Västmanland finns betydelsefulla kvinnliga högstatusgravar från järnåldern, så kallade båtgravar. En av kvinnorna ligger i kammargraven, den äldsta på gravfältet och Sveriges rikaste grav. Men när det gäller den här typen av gravar är det alltid gravfälten i Valsgärde och Vendel i Uppland som lyfts fram och där finns endast män begravda.

– Det finns många fler gravfält som har båtgravar. I Tuna i Badelunda är det bara kvinnor som ligger begravda och det finns kvinnor i båtgravar även i Sala och i Norska utanför Köping, liksom i Tuna i Alsike i Uppland. I Södermanland finns det två båtgravar, vid Fittja i Botkyrka och Ärby i Turinge och båda är kvinnogravar.

Det finns en anledning till att kvinnorna osynliggjorts menar Gunilla Larsson, marinarkeolog och etnolog vid uppsala universitet. De passar helt enkelt inte in i myten.

– Gravfälten vid Vendel och Valsgärde i Uppland däremot levandegör myten om den krigiska vikingen. Det är män i full krigsutrustning som ligger begravda i de båtarna. Kvinnorna passar inte in i den föreställning

man haft redan från början. Historieskrivningarna har varit patriarkalis-
ka, man har inte velat se det andra.

De kvinnliga båtgravarna visar att kvinnor tidigare haft en annan ställ-
ning och det här bekräftas av historiska källor påpekar Gunilla. Hon be-
rättar om Tacitus, en gammal romare som skrev om folken här uppe i
norr. Om dem som bodde i det här området då skrev han bland an-
nat: ”Till svionerna sluta sig omedelbart sitonernas stammar. I övrigt lika
(de förra) skilja de sig från dem i ett avseende, nämligen däri, att deras
härskare är en kvinna”.

– Det är helt klart och tydligt där men det finns ingen som lyft fram
det citatet. Men andra citat från Tacitus använder man sig av lite nu och
då. Men inte just det här, att det fanns ett folk intill svearna som styrdes
av kvinnor. Det kan ha varit Västmanland.

Ända fram till järnålderns mitt så fanns det alltså ett samhälle där kvin-
nan hade ett väldigt stort inflytande. Det märks i det Tacitus skriver och
det märks i religionen, till exempel genom det som avbildas på hållrist-
ningshällarna.

– Alla folken här dyrkade moder jord. Skepp var hennes främsta sym-
bol, ibland var det solen också. Hon var antingen solen eller solens dot-
ter som färdades över himlavalvet från öster till väster. Hon såg till att
livet återföddes och att man firade livet. Man offrade i mossar till henne
och skänkte gåvor, för vegetationen, fruktbarheten på åkrarna och för att
allt liv skulle komma tillbaka nästa år. Både skeppen och solsymbolen
finns på hållristningshällar och det finns också motiv där gudinnan sitter
i skeppet.

Utifrån det man ser både arkeologiskt och i historiska källor råder det
inga tvivel om att kvinnorna hade en hög ställning i de här samhällena
menar Gunilla. Hon tror att det kan ha stor betydelse att visa hur det
såg ut innan det patriarkala samhället kom, vilket hon menar skedde
under järnålderns mitt, vid 400-500-talet i större delen av Skandinavien,
medan det gamla samhället kan ha dröjt sig kvar i västra Mälardalen in
i vikingatid.

– Jag tror att det kan stärka kvinnorna av idag att känna till den här
historien.

När blev du intresserad av det här tidiga perspektivet?

– Jag skrev min avhandling om båtar, båtbyggeri och sjöfart. Och då gick
jag igenom alla båtgravar. Jag blev förvånad över var att det fanns så många
båtgravar med kvinnor, som var högstatusgravar, och ändå lyfte man bara
fram männen. Det här hade jag och många andra inte en aning om.

Det visade sig att det också fanns flera båtgravar i Ryssland, de flesta med kvinnor begravda. En av dessa platser är Plakungravfältet vid Staraja Ladoga, en av de första platserna skandinaverna bosatte sig på när de reste österut. Även där fanns det kvinnor i fem av de åtta vikingatida, skandinaviska båtgravarna.

– I den allra finaste och största båten där är det en kvinna som är begravd, själv. Förmodligen på grund av sin ställning i samhället.

Gunilla berättar att det går att hitta en helt annan bild av vikingar i de historiska källorna – än den där de härjar runt och våldtar – om man bara letar. I till exempel Skylitzes krönika från 1034 berättas hur skandinaver i den byzantinska armén bestraffar en av sina egna som försökt förgripa sig på en lokal kvinna. De låter kvinnan döda honom med hans eget svärd och hedrade henne genom att låta henne få det som tillhört mannen.

– Men fortfarande består historieskrivningen av samma gamla patriarkala bilder som vi sett sedan 1800-talet. Det är inte mycket som förändrats. Till och med i den nya utställningen Vikingaliv, som skulle vara så framåt och modern, finns den här gamla bilden. Där finns kvinnorna fortfarande inte med på utlandsfärderna, men jag ser ju i min forskning att de har varit med lika mycket som männen. De hade en framträdande roll och var med ute på färderna, bland annat som handelsmän. I handelstraktatet med det Byzantinska riket år 945, återgivet i Nestorskrönikan, är flera kvinnor representerade. I vikingatida kvinnogravar finns ibland vågar och vikter, som användes vid handel.

Det är vinnaren som skriver historien. Det syns till exempel i ”båtgrav 75” där inte mindre än tre osynliggjorda grupper finns representerade.

– Där finns kvinnan som begravts. Och sedan är själva båten byggd i samisk syteknik. Det visar på den samiska närvaron i Mälardalen som också osynliggjorts helt. I mitt nuvarande forskningsprojekt skriver jag om fördrivningarna av samer från mellansverige under 1600- och 1700-talen. Och där finns även det islamiska. Många importfynd i den och de andra båtgravarna som kommer från islamiskt område. Det fanns ett enormt stort inflytande från det området men det har inte varit rumsrent att prata om kontakterna med islam.

Finns det något hopp om en ny historieskrivning?

– Vi får hjälpas åt att sprida de här kunskaperna och se till att det blir förändring.

Text och foto: Benita Eklund

Patriarkatet har alltid förringat kvinnors insatser

Kvinnor är starka och kan ha positioner i samhället utan att gå in en patriarkal struktur. Det är en viktig insikt att sprida menar Märta-Lena Bergstedt, forskare i arkeologi, som länge intresserat sig för äldre kvinnoledda kulturer där balansen mellan könen såg helt annorlunda ut.

– Det är ett feltänkt i nutiden att tro att kvinnor måste anpassa sig för att vara aktiva och i en ledande ställning.

Märta-Lena lärde först känna dessa tidiga kulturer genom Birgitta Onells sökande efter gudinnor i världen.

– Genom att studera gudinnekulturer såg hon att kvinnor tidigare haft en annan ställning i samhället. Det kom jag att bli intresserad av, även om jag inte tycker att man behöver titta på just gudinnor. Birgitta var först i Sverige att skriva om detta men ingalunda först i världen.

I de patriarkala kulturerna står en manlig gud bakom själva livet. I tidigare skapelseberättelser stod däremot födelsen i centrum.

– Då kom också de kvinnliga könsorganen att vara symbolen för livet och det tycker jag är spännande. Allt liv kommer ju ur födelse, det verkar så självklart men står inte i våra religiösa urkunder precis.

Den kvinnoledda strukturen levde kvar längre här i Norden än på många andra håll och kanske är vi nu också på väg att få bort en del av patriarkatet ur våra politiska strukturer hoppas Märta-Lena.

– Det finns en del länder där man har svårare att komma ur detta. Japan har till exempel en av de allra mest generösa föräldraledigheterna för pappor men dom utnyttjar den inte alls på grund av att de patriarkala strukturerna är så starka.

I Tuna, Badelunda, strax utanför Västerås, finns ett av bevisen på att de kvinnoledda samhällena levde kvar länge här, ända in på 900-talet. Där finns bland annat en kvinna begravd med ”utomordentligt stora hedersbetygelser”. Graven, som är den guldrikaste som hittats i Sverige, upptäcktes på 50-talet när en villa skulle byggas på platsen.

Arkeologerna fann sedan ett helt gravfält på platsen. Det anlades någon gång på slutet av 200-talet vår tideräkning och det förefaller som uppåt 14 generationer av framstående kvinnor är begravda i området.

– Det här gravfältet visar att kvinnor hade en helt annan position, att de kunde ha en hög ställning utan att vara gifta med en kung eller liknan-

En gravid kvinna (t h) bland hållristningarna i Enköping. Märta-Lena Bergstedt berättar om hur födelsen ofta stod i centrum i tidiga skapelseberättelser. Till skillnad från i de patriarkala kulturerna där en manlig gud står bakom själva livet.

de. Männen är kremerade, kvinnorna är jordbegravda. Så det var skillnad på män och kvinnor även på det sättet.

Hur kom det sig att de här urgamla systemen försvann?

– Det är en riktigt lång historia... Mycket av det har jag forskat i. Det man vet är att det i det inre av Asien sedan flera tusen år hade byggts upp en patriarkal struktur som påminner om det feodala system som kom under medeltiden, där en kung och hans familj behärskade stora områden och genom att ta ut skatter av befolkningen kunde föra stora krig och invadera andra länder.

Det system som växt fram i Asien spreds sedan – till Grekland, Indien och Europa – genom krigsföring och folkvandringar men det växte sig också starkt genom ett intrikat system av gåvor och gentjänster.

Patriarkatet har idag ett fast grepp om samhället men som Märta-Lena påpekar har människor levt tusentals år i Europa utan att kvinnor varit underordnade män och i ett längre perspektiv är dagens system något relativt nytt.

– För mig är detta att se att något annat funnits viktigt. Att tro att patriarkatet är något som funnits i evighet är alltså helt fel.

Text och foto: Benita Eklund

Den som ser helheten har respekt för naturen

Det var i analyser av utgrävningar vid Çatalhöyük, en neolitisk stad i södra Anatolien i dagens Turkiet, som vidden av kvinnors gömda historia blev tydlig för Gröna Kvinnors ordförande Ewa Larsson. Det var i samtal om en arkeologisk utgrävningsplats med bland annat författaren och debattören Eva Moberg som hon fick ta del av en högljudd internationell tvist om utgrävningarna och fyndens betydelse.

För de två genusmedvetna kvinnorna från Sverige blev det snart tydligt att det handlade om en kamp mellan arkeologer som mer vidsynt tolkade vad de fann och andra som hade de i dag patriarkala glasögonen på. I gravarna hade nämligen kvinnor och män ungefär samma föremål med sig på resan, både smycken och redskap för jordbruk och fångst av djur. Ett jämställt samhälle.

Det här var 2004 och sedan dess har väldigt lite hänt. Huvudbudskapet som Gröna Kvinnor nu vill nå ut med är att ”något annat” har funnits och att detta andra har funnits under hela historiens tid.

– Den krigiska patriarkala enögda kultur vi lever i idag är en parentes i mänsklighetens historia, säger Ewa.

Hällristningarna i Enköping är en bekräftelse på att hanteringen av kulturarvet i Anatolien också finns i Sverige. Precis som i Turkiet har det även här uppstått tolkningskonflikter när kvinnornas ögon kommit in i bilden.

– Äldre arkeologer som byggt sina forskningsprojekt i de gamla patriarkala spåren blir rädda men det finns också modiga arkeologer – män – som häpnar och säger: Wow, hur kunde vi missa det här?!

Det finns fler exempel runt om i Sverige och en plats som Ewa känner särskilt bra är Näsåker i Ångermanland. Där vid Ångermanlandälven finns ett av Europas största sammanhängande hällristningsområde och vid Nämforsen finns cirka 2 600 hällristningar. Det mest frekventa djuret på bilderna som gjordes av människor som levde på jakt och fiske för en sisådär dryga 6000 år sedan är älgkor. De tolkades tidigare som tjurar som höll på att byta horn.

– Skulle forntida människor som satt vid Nämforsen och knackade just valt älgdjur som fällt sina horn, varför skulle dom ha gjort det?!

Nej, självklart var det kor, menar Ewa. Kor var starka för att de gav mycket tillbaka, de gav mjölk och de gav nytt liv i form av kalvar.

– Den samtida människan ser en tjur för att vi idag ger den högre status.

Helheten är den kultur som har gjort att människor har överlevt och levt fredligt i tusentals år. Vi behöver lyfta fram att den funnits säger Ewa Larsson.

De många mytologiska berättelserna om älgkon stärker också denna tolkning. Liknande tankekonstruktioner finns över hela barrskogsbältet. För tusentals år sedan trodde människorna till exempel att det var en gigantisk älgko som födde hela universum och bar solen på sin rygg över himlavalvet, månen hjälpte till med att stråla framför älgkon. En myt från Bajkalsjön i dagens Sibirien.

– Det är vackra berättelser och modiga människor har rest runt, tecknat ner dem och fört dem vidare.

Ewa berättar om Marija Gimbutas, en litauisk-amerikansk etnolog och arkeomytolog som verkade under sent 1900-tal. Hon började leta efter kvinnofigurer i östra och mellersta Europa och upptäckte att det fanns ”hur många som helst” – det var bara ingen som letat efter dem. Hon lyssnade på de äldre kvinnornas mer folkliga och mytologiska berättelser från dagens Litauen och östra Ryssland. Hennes arkeologiska slutsatser utvidgades och kom att handla om en förindoeuropeisk kultur i Europa som var ”matrilinjär, agrar, mer bofast, egalitär och fredlig”, med hennes egna ord. Den stod i ”bjärt kontrast” till den efterkommande patriarkala menar Marija Gimbutas.

Djur är ett vanligt motiv och allra vanligast en ko. Nutidsmänniskan såg dock under lång tid en tjur eftersom vi idag ger tjuren högre status.

UNESCO tog i år upp Marija Gimbutas, på sin världslista för att uppmärksamma att 2021 är hennes 100-års dag. Som etnolog och pionjär inom arkeomytologin anses hennes forskning främjat internationell förståelse och relationer mellan folk och fred.

Men tidigare möttes hennes gedigna arbete av motstånd och förlöjligades av etablerade arkeologer och historiker:

– Figuriner, vad har dom för betydelse? Och nämn inte ordet gudinna! Men om det finns en gud så finns det väl en gudinna? Kyrkan hävdar ibland att Gud är ett neutrum men på alla bilder är gud en man och ”herren” är en del av kyrkans liturgiska språk.

Den här pågående dyrkan är farlig för vår kultur menar Ewa eftersom den bibehåller kvinnan som nummer 2.

Vad kan vi lära av denna gamla kunskap om en kultur bortom patriarkatet?

– Att vi behöver helheten. Och då behöver vi lyfta fram att den faktiskt har funnits. Helheten är den kultur som har gjort att människor har överlevt och levt fredligt i tusentals år. Det är herre-kulturen vi lever under idag som förstör planeten.

Människor som ser helheten har respekt för naturen menar Ewa.

– Den som lever nära jorden ser att om du förstör naturen så kan du inte få någon mat ur den. Då kan människor och djur inte leva där.

Den som var bra på att odla och handla fick hög status, liksom den som födde och tog hand om barnen. Kvinnan hade där en central plats och det var det Marija Gimbutas såg i figurinerna.

– Kvinnornas ställning var stark. Därför att hon var en förutsättning för överlevnad.

Men vinnaren skriver historien påpekar Ewa. Trots att patriarkatets övertagande av makten kommit sent är det den berättelsen som domi-

nerar. Och den berättelsen handlar om att samla på hög och vara förmer än andra.

Konkurrens och klimatförändringar har bidragit till patriarkatets framväxt. Det är lättare att hålla sams när det finns mat och vatten, annars föds lätt tanken på att rädda sig själv och sitt eget folk, på andras bekostnad.

– Den egna moroten måste till sist försvaras med taggtrådsstängsel och maskingevär. Och det är precis det som händer i världen idag.

Det går inte att leva fredligt med den här strukturen utan den måste vädras ut menar Ewa.

– Det enda som är möjligt är att vi har ungefär lika bra allihop. Visst kan några ha lite mer men alla måste ha grundförutsättningarna för att leva ett bra liv. Där är basinkomst en guldfråga att driva, det finns en politisk kamp i den.

Om vi hade en jämställd könsfördelning i världens politiska ledarskap, vad tror du att det skulle leda till?

– Historiskt och idag ser vi samma sak; att kvinnor är bättre på konfliktlösning och mer försiktiga. Generellt sett alltså. Kvinnor är inte så snabba på hanen och det skulle bland annat bidra till ett säkrare försvar.

Men det går också att jobba i andra änden. Den som tar hand om barnen utvecklas oftast emotionellt och det är en av anledningarna till att Ewa i sin roll som politiker drev på för att också män skulle ha lagstadgad rätt till föräldrapenning. Barnets framtid är beroende av att alla kan samarbete och har förmåga att vara närvarande i det lilla och nära.

Utöver basinkomst och föräldrapenning är kortare arbetstid en faktor som skulle kunna öka vår känsla för helheten.

– Corona har hjälpt många att få upp ögonen och aktuell forskning säger att vi producerar lika mycket på sex timmar som på åtta timmar. Människor mellan 35 och 50 år är de som oftast önskar kortare arbetstid. De är mitt i reproduktionen och vill ha mer kvalitetstid hemma; orka läsa kvällssagan och göra något mer tillsammans än att städa, diska och tvätta.

Gröna Kvinnor arbetar på många olika sätt för att stärka kvinnors makt och inflytande i samhällsutvecklingen. Målet är att sådant kvinnor jobbar med, tycker är roligt och längtar efter ska få påverka hur skattemedlen fördelas och med det hur samhället utvecklas.

– Så är det inte idag. Kvinnor tillmäts inte samma värde som män och förlöjligas, marginaliseras och objektifieras. Så länge kvinnan inte är subjektet i sitt eget liv står vi och trampar vatten.

Benita Eklund

För vår framtida överlevnad

Gröna Kvinnor hämtar kraft från tider som varit, lyfter fram historiska kvinnor och gräver fram kvinnor ur myllan. Vi tar med kunskapen i arbetet för framtida överlevnad där moder jord värnas och vårdas och biologisk mångfald återerövrar.

Den 14 augusti i år, 2020, uppdaterade FN sitt förslag till tillägg i konvention om Biologisk mångfald med flera paragrafer, tex: "Consider and recognize, where appropriate, the rights of nature." Rak översättning: "Överväg och erkänn, när så är lämpligt, naturens rättigheter." Gröna Kvinnor jublar! Regeringar, städer och lokala aktörer uppmanas att se till att kompetens finns för implementering. Tex saknar Mark- och Miljööverdomstolen ett hållbart perspektiv när de prövar ordet lämplighet vid beslut. Den så kallade "samhällsnyttan" behöver underställas klimatförändringar och kvinnors värderingar och framtidsbilder ska jämställt komma med.

Biologisk mångfald i hagmarker, ett gott exempel.

Gröna Kvinnan Moa Larsson Sundgren, miljövetare, mötte upp kvinnor i alla åldrar på sin gård för att presentera sin företagsidé med Roslagens Njauta. Efter en historisk introduktion om hur Moa jobbat som jordbrukare i tio år promenerade vi över det naturbetade markerna. Där har roslagsfår, fjällkor och hästar bidragit till att både lyfta fram en kulturhistoriskt intressant miljö som låg dold i landskapet som att återskapa artrikedom genom betet.

Moas strategiska arbete med att flytta runt djuren och arbeta med olika växtföljder har skapat vackra och biologiskt rika marker. Gröna Kvinnor återkommer gärna.

Nu jobbar vi vidare med genusanalyser kring småskaligt odlande. Hur fördelas skattemedel till små respektive stora jordbrukare? Behöver regler förändras och vad beslutas i Sverige respektive i EU?

Vi vet att en betad hage i Sverige kan innehålla upp till 40 olika arter per kvm och att ett betat landskap är värdefullt för djur och natur, insek-

Gröna Kvinnor hos miljövetaren Moa Larsson Sundgren i Roslagen.

ter, fåglar, växter och det är vackert att se. En betad hage står också mer pall för extremväder som skyfall och torka. I dag minskar antalet betade hagar vilket gör det omöjligt att uppfylla miljömålet om ett rikt odlingslandskap. Minskad biologisk mångfald är ett av mänsklighetens största hot anser en enig forskarkår. Det här är allvar!

*Ewa Larsson, ordförande Gröna Kvinnor
För styrelsen: Maria Björke, Ingegerd Akselsson Le Douaron,
Eva Hallström, Agneta Granström, Marja Sandin-Wester,
Kerstin Slåneteg, Gunilla Larsson, Johanna Norrbo.*

Stockholm den 29 september 2020

JÄMSTÄLLDHET NU

Gröna Kvinnor ser till helheten och kopplar mäns våld mot kvinnor och våld mot naturen, moder jord, som symtom på en patriarkal struktur baserad på över och underordning.

Fokusområde är jämställd ekonomisk omställning utifrån naturens rättigheter, social hållbarhet och biologisk mångfald.

Genom att belysa sammanhang mellan människa, samhälle och natur, organiserar vi kvinnor att ta aktiv del i samhällsbygget. Agenda 2030 är ett redskap liksom FN:s Kvinnokommission, FN:s COP och CEDAW konvention. Kunskapar om att människan är social, har levt fredligt i tusentals år och att den krigiska giriga parentes vi lever i nu historiskt är synnerligen onormal och leder klimatets till kollaps. Vår vision är långsiktigt hållbara demokratiska samhällen som lever jämställt inom de ramar naturen sätter. Vägen går via en partnerskapsekonomi med ansvar för kommande generationer på en marknad där ingen tar mer än vad den ger

- Vi synliggör kvinnors fattigdom i världen, visar på strukturella samband mellan ojämställdhet, miljöförstöring, krig och patriarkala strukturer. Kvinnor som får utbildning samt rätt till preventivmedel väljer att föda färre barn.
 - Vi belyser hur välfärd vilar på naturens tjänster och biologisk mångfald.
- Rätten att civilt organisera sig och ge omsorg åt varandra är grundläggande för ett samhälles välbefinnande och borde tillmätas större demokratisk och ekonomiskt betydelse.
- Vi tydliggör patriarkal uppbyggnad av energisystem, ser samband mellan uranbrytning, kärnkraft, kärnavfall och kärnvapen samt visar vägen till självförsörjande förnybara energisystem.
 - Vi ger en jämställd bild av sexualitet och arbetar mot sexuell över och underordning konstruerad och konserverad genom pornografi, sexualisering av offentliga rum och media. Vi tar avstånd från surrogatmodraskap.
 - Vi anser att kemikalier och nanoämnen tydligt ska namnges i innehållsförteckningar. FN bör inrätta en Kemikaliepanel.
 - Vi förespråkar ekologisk, naturnära och kemikaliefri odling, säger nej till Monsanto's GMO och patent på gamla frösorter. Köttätare rekommenderar vi naturbetat kött.
 - Vi uppmärksammar vem som förorenar vatten och ser vatten som en rättighet.

Gröna Kvinnor är en partipolitiskt fristående organisation. Bli medlem, 100 kr sätts in på bg 5412-6867, ange namn, adress och mail.

www.gronakvinnor.se Facebook www.facebook.com/GronaKvinnor

